

Oponentský posudek na bakalářskou práci Jany Hejdové „Vztahy Číny a tureckého kaganátu“

Předkládaná práce se věnuje historickému vývoji vztahů čínských císařských dynastií a turkických kočovníků ve Střední a Vnitřní Asii. Důraz je přitom kladen zejména na období vlády dynastií Sui a Tang, kdy často bouřlivá interakce usedlého hanského světa a několika kaganátů tureckých kmenových konfederací významnou měrou ovlivňovala politické, vojenské, sociální i kulturní dějiny středověké Číny. Toto téma je nejen krajně zajímavé, ale vzhledem k charakteru práce i sympaticky ambiciózní. Nutno předeslat, že se autorce práce podařilo vypořádat se s úskalími náročného tématu se ctí a předkládaná práce přinejmenším šíří svého záběru a použitím dobových primárních pramenů převyšuje nároky obvykle kladené na bakalářské práce.

Práci lze pomyslně rozdělit do dvou částí. V první z nich, jakémsi historickém úvodu do problematiky soužití usedlých a kočovných civilizací na severní hranici Číny, nastínila autorka vývoj vztahů mezi nomádskými a polonomádskými etnickými skupinami a státními útvary čínského civilizačního prostoru od starověku po 6. století. Na tento obecný úvod navazuje detailnější uvedení do kontextu politických dějin Číny v období vlády dynastií Sui a Tang a také procesu vzniku prvního tureckého kaganátu a jeho mocenské struktury. Tento historický úvod je vesměs dobře zvládnutý bez historických nepřesností (výjimkou jsou okolnosti založení dynastií Severní Qi a Severní Zhou na str. 22), avšak místy trpí jistou nevyvážeností. Zatímco pochopitelná a účelná zkratkovitost občas vede k přílišnému zploštění či zjednodušení dané tematiky, které znesnadňuje pochopení vzájemně provázaných vývojových vztahů, snaha o zachycení chronologické kontinuity vývoje přináší pasáže, které s hlavním tématem práce nijak nesouvisejí (viz Wang Mang a intermezzo dynastie Xin na str. 17-18).

Určitá nevyváženost panuje i v chronologickém rozložení úvodní části. Zatímco o období starověku a dynastie Han se autorka rozepisuje poměrně podrobně, vývoj v období rozdrobení, jež bezprostředně předcházelo sjednocení za dynastií Sui a Tang a mělo tudíž nezanedbatelný vliv na politiku obou dynastií, je naznačen jen ve velmi hrubých obrysech. Vzhledem k detailnímu líčení událostí ve druhé části práce zde proto pociťuji jakousi mezeru. Je pravda, že na některé důležité aspekty vývoje v tomto období autorka zpětně odkazuje dále v textu, avšak bylo by zřejmě lepší vývoj v období rozdrobení alespoň částečně integrovat do

druhé části práce a propojit ji tak s úvodem. Zde se nabízela možnost rozšířit Lattimoreovu koncepci vývoje ve stepi (str. 20) o Barfieldovu politickou ekologii střídání nomádských dynastií na severu Číny v 4. – 6. století, případně o jeho teorii „shadow empires“ vysvětlující dynamiku vztahů stepi a usedlé Číny. Vzhledem k tomu, že autorka cituje Barfieldovu stěžejní práci na několika místech, je s jeho teoriemi nepochybně obeznámena.

Stejná koncepční připomínka by se týkala i popisu ustavení prvního tureckého kaganátu. Autorkou zvolené rozdělení popisu politického vývoje v Číně a vzestupu Turků ve stepi do dvou oddělených podkapitol nepovažuji za příliš šťastné. Následkem tohoto uspořádání jsou Turci uvedeni na scénu poprvé na str. 24 již jako významná mocenská entita v souvislosti se zjetím císaře Sui Yangdiho u Yanmenu. Přitom o původu Turků a jejich cestě k vládě nad stepí se dovídáme až na str. 26-37. Bylo by bývalo vhodnější provázat obě části (kap. 3 a 4) a vylíčit vývoj středověké Číny spolu se vzestupem Turků jako nové politické entity.

Stěžejní část práce mapující převážně politické a vojenské dějiny tureckých kaganátů ve vztahu k dynastiím Sui a Tang je poměrně dobře strukturovaná. Autorka vychází z primárních, víceméně dobových pramenů, dynastické kroniky *Jiu Tangshu* a songských obecných dějin *Zizhi tongjian*. Zde je třeba vyzvednout autorčinu schopnost obstojně pracovat s dobovými prameny, jež v případě studentů bakalářského studia rozhodně není samozřejmostí. Vybrané pasáže z dynastických kronik vhodně dotvářejí myšlenkovou koncepci práce a autorka se při jejich interpretaci nedopouští žádných zásadních chyb. Někdy lze sice hovořit o interpretaci zjednodušující, ale vzhledem k autorčiným možnostem a dosud nedostatečným zkušenostem s četbou středověkých pramenů by bylo nespravedlivé považovat tento fakt za slabinu práce.

V podstatě to samé platí o samotném překladu pasáží z dobových pramenů. Přes veškerou snahu o pečlivý překlad (která je velmi zjevná v celé práci) se tu a tam vloudilo nepochopení původního textu, které však v žádném případě neovlivňuje vyznění či dokonce interpretaci celé pasáže:

命諸子弟貴人與之親友，冀得其射法 [Kagan] nařídil svým synům, bratřím a šlechticům, aby se sblížili a spřátelili s [Zhangsun Shengem], doufaje, že tak získá jeho umění lukostřelby. – přeloženo na str. 33 jako: “Zhang Sunsheng poznal všechny potomky a důležité osoby a navázal s nimi přátelství. [Kagan] doufal, že se naučí jeho stylu střelby.“
尤得眾心，為沙鉢略所忌。[Chuluohou] si navíc dokázal získat srdce lidu, [a proto] jej Shabolüe podezíral. – přeloženo na str. 33 jako „Chuluohou ... záviděl Shabolüemu, že si tak znamenitě získal srdce lidu.“

達頭使來，引居沙鉢略使上。 Když dorazili poslové Tardua, byli usazeni nad posly Shabolüeho. – přeloženo na str. 33 jako: „Tarduovi vyslanci dorazili [k čínskému dvoru] a vyslanci Shabolüeho se stáhli.“

中流失而卒 Byl zasažen zbloudilým šípem a zemřel. – přeloženo na str. 35 jako: „...byl zasažen šípem doprostřed čela a zemřel.“

使敵雍虞間以爲邊捍。...učinil jej nepřítelem Yongyulüho, aby tak bránil pohraničí. – přeloženo na str. 38 jako: „...způsobit, že bude bránit pohraniční oblasti před ... nepřítelem Yongyulüm.“

為始畢所寵任。 Těšil se přízni a oblíbě Shibiho – přeloženo na str. 40 jako: „aby získal zalíbení a důvěru Shibiho.“

始畢知其狀。 Shibi věděl, jak to bylo. – přeloženo na str. 40 jako: „Shibi pochopil svou situaci...“

既而送中書省，縱北突厥使者使殺之。 Poslal jej do sekretariátu a dovolil, aby poslové severních Turků způsobili, že byl zabit. – přeloženo na str. 44 jako: „uvědomil Sekretariát, který pustil posly Severních Turků. Ti ho zabili.“

數遣兵入寇。 Několikrát vyslal vojska plenit na čínské území. – přeloženo na str. 45 jako: „Několikrát vyslal vojska na [území] nepřítele.“

建牙直幽州之北。 Ustavil tábor/ležení/sídlo kočovného vládce přímo na sever od Youzhou. – přeloženo na str. 48 jako: „...severně od Youzhou ustavil prapor.“

連兵不息 bez ustání bojovali/křížili zbraně – přeloženo na str. 50 jako: „ani jedna armáda se nezastavila.“

君臣未定 není zřejmé, kdo je vládce a kdo poddaný. – přeloženo na str. 50 jako: „vládce [ani] ministři nebyli ustanoveni.“

領十八將軍以討之 pověřil osmnáct generálů, aby jej potřeli. – přeloženo na str. 56 jako: „Útok vedlo osmnáct generálů.“

默啜表請與則天為子 Mochuo podal memorandum trůnu, v němž žádal o povolení stát se synem císařovny Wu Zetian. – přeloženo na str. 56 jako: „vyjádřil Mochuo přání stát se synem...“

置於大武軍北 byli usídleni severně od posádkového velitelství/území pod jurisdikcí armády Dawu. – přeloženo na str. 59 jako: „byly ustanoveny velkými armádami severu.“

始可觀變而舉 teprve poté bude možné čekat na příležitost a pak jednat. – přeloženo na str. 60 jako: „teprve poté bude možné zhodnotit změnu [situace] a pozvednout [vojska].“

Výše zmiňované případy nepřesných či chybných překladů uvádím pouze pro pořádek a poučení autorky. Podle mého názoru tyto nepřesnosti vyplývají z relativní nezkušenosti autorky, která je teprve na začátku svého badatelského rozvoje, a nijak nesnižují kvalitu předkládané práce.

Stejná nezkušenost pochopitelně ztěžuje schopnost autorky orientovat se v institucionální realitě středověké Číny, což se projevuje převážně rozkolísaností překládání vládních či úřednických titulů (generálové levé a pravé gardy císařského paláce na str. 52, střídavé užití chán a *shanyu* pro vládce Xiongnuů na str. 15, titul *wang* překládaný jako král v případě povstání Osmi králů na str. 19, ale jako vládce z Qin v případě titulu Li Shimina – kníže z Qin na str. 44). Větší výhrady bych měl pouze k používání některých tureckých titulů,

konkrétně *jabghu* (str. 31 a dále) a *šād* (str. 28, 29 a jinde), které autorka pod vlivem sekundární literatury překládá shodně jako místokrál. Ačkoli nositelé těchto titulů mohli skutečně ovládat rozsáhlá území a spravovat je z pověření vrchního vládce, kagana, jejich náplň nebyla nutně svázána s územně-správní hierarchií tureckých kaganátů. *Jabghu* byl titulem korunního prince, jakéhosi designovaného nástupce trůnu, a *šād* pak označoval nižšího kmenového vládce uznávajícího autoritu svrchovaného kagana všech Turků či dalších turkických kmenů. Ačkoliv si je autorka vědoma existence tohoto titulu a většinou jej správně interpretuje a identifikuje v dobových pramenech, na několika místech překladu se záhadně vytratil (str. 27 – Neduliu *šād* a Axian *šād* a str. 33 – Tuli *šād*). Podobný význam měl i titul *tudun*, čínsky 吐屯, který autorka na str. 51, zřejmě pod vlivem pramenné edice, mylně považuje za osobní jméno vládce z Shiguo.

Práce je psána vesměs pěkným a srozumitelným jazykem, který je jen zřídka narušen použitím anglicismů, opět zřejmě pod vlivem anglicky psané sekundární literatury (jízda na koňském hřbetu místo jízdy na koni na str. 10 a severní smyčka Žluté řeky místo ohybu na str. 14). Po formální stránce je práce pečlivě redigovaná a autorce lze vytknout snad jen chybně rozdělená jména: Zhang Sunsheng namísto Zhangsun Sheng (str. 33 a dále) a Peiju namísto Pei Ju (str. 41) a nejednotnou transkripci korejských místních jmen. Zatímco Kogurjo je přepsáno v české transkripci, království Päkče a Pchjongjang jsou přepsány v mezinárodní transkripci jako Paekche a P'yongyang (str. 24). Podobným opomenutím je použití moderního toponyma Kuche 庫車 pro starověký a středověký stát Kuča v Tarimské pánvi, jenž byl tradičně nazýván Qiuci 龜茲 (str. 25).

Všechny zmíněné výtky a nepřesnosti považuji za pouhé drobnosti, které nic nemění na faktu, že autorka práce prokázala nejen schopnost pracovat s lingvisticky i interpretačně náročnými primárními prameny čínského středověku, ale i obstojnou orientaci v poměrně bohaté sekundární literatuře, která se věnuje tomuto důležitému aspektu čínských středověkých dějin. Předkládanou práci chápu jako příslib budoucího originálního výzkumu založeného na pečlivém studiu pramenů, a proto i přes zmíněné dílčí koncepční a překladatelské nedostatky navrhuji hodnotit tuto práci jako výbornou.

V Praze dne 6. 9. 2012

Mgr. Jakub Hrubý

Orientální ústav AV ČR, v. v. i.

